До спеціалізованої вченої ради Д 05.854.03
Вінницького національного аграрного університету

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Пронько Людмили Миколаївни на тему «Організаційно-економічний механізм відтворення людського капіталу сільських територій», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертаційного дослідження та його зв'язок з науковими програмами, планами.

В умовах поглиблення структурних змін національної економіки, реалізації євроінтеграційного вектора розвитку України, повномасштабної збройної агресії та формування засад післявоєнного відновлення особливої наукової й практичної значущості набуває проблема відтворення людського капіталу сільських територій як визначального чинника сталого соціально-економічного розвитку держави. Саме людський капітал формує основу продуктивності аграрного виробництва, визначає інноваційний потенціал сільських громад і їх здатність до адаптації та резильєнтного відновлення в умовах кризових і воєнних викликів. Упродовж 2020–2024 рр. чисельність сільського населення скоротилася більш ніж на 1,2 млн осіб, а питома вага населення працездатного віку знизилася до близько 55 %, що свідчить про звуження відтворювальної бази людського капіталу та посилення демографічних ризиків розвитку сільських територій.

Сільські території України традиційно виконують системоутворюючу функцію у забезпеченні продовольчої безпеки та зайнятості населення, однак повномасштабна війна істотно загострила наявні соціально-економічні диспропорції. У 2022–2024 рр. значна частина сільських громад зазнала руйнування житлової, соціальної та виробничої інфраструктури, масштабного переміщення населення, скорочення робочих місць і розриву виробничо-

логістичних зв'язків, що призвело до посилення трудової міграції та довгострокових втрат трудового потенціалу. Сукупний вплив зазначених чинників зумовлює кризовий і звужений характер відтворення людського капіталу сільських територій та актуалізує потребу у формуванні адаптивного організаційно-економічного механізму його відновлення й розвитку з урахуванням воєнних ризиків і завдань післявоєнної реконструкції.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до науково-дослідної теми Вінницького національного аграрного університету «Забезпечення розвитку територіальних громад в умовах реформування місцевого самоврядування» (номер державної реєстрації 0122U002096, термін виконання – 2022–2024 рр.). У межах зазначеної тематики здійснено теоретичне обґрунтування організаційно-економічного механізму та розроблено практичні рекомендації щодо відтворення людського капіталу сільських територій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність результатів дисертаційного дослідження підтверджується використанням у процесі його виконання значного масиву офіційних статистичних і відомчих даних, що відображають сучасний стан і роль сільських територій та людського капіталу в економіці України. Вагомою підставою для обґрунтованості отриманих результатів є опрацювання широкого кола вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, зокрема проблемних праць провідних учених, які досліджують питання розвитку людського капіталу, сільських територій та територіальних громад.

Основні наукові положення, висновки й рекомендації дисертаційної роботи характеризуються високим рівнем достовірності та отримані на основі всебічного вивчення предмета дослідження, комплексного аналізу емпіричних даних і критичного узагальнення наукових підходів. У процесі дослідження використано широкий спектр загальнонаукових і спеціальних методів економічного аналізу. Теоретичною та методологічною основою роботи стали праці класиків економічної теорії, а також напрацювання провідних вітчизняних і зарубіжних

учених аграрно-економічного напряму. Під час виконання дисертації широко застосовувалися чинні законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентують розвиток сільських територій і формування людського капіталу.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в отриманні сукупності теоретичних, методичних і прикладних результатів, які мають істотне значення для розвитку наукових підходів до відтворення людського капіталу сільських територій в умовах воєнних і післявоєнних трансформацій. У роботі вперше запропоновано інтегральний індекс людського капіталу територіальних громад (ІЛК-ТГ) як інструмент моніторингу та оцінювання стану, динаміки й структурних диспропорцій людського капіталу на рівні територіальних громад, що принципово відрізняє його від підходів, орієнтованих переважно на національний або регіональний рівень аналізу. Розроблено комплексну поствоєнну модель відтворення людського капіталу сільських територій, яка поєднує положення класичних економічних концепцій із сучасними кризово-адаптаційними підходами та враховує безпекові, демографічні й інституційні виклики воєнного періоду. Обґрунтовано концепцію асиметричного гендерного міграційного шоку, що пояснює трансформацію демографічної структури сільських територій у період повномасштабної війни та її довгостроковий вплив на відтворення трудового потенціалу. Удосконалено трактування механізму відтворення людського капіталу сільських територій як відкритої багаторівневої системи, що інтегрує економічні, соціальні, інституційні та цифрові компоненти й адаптована до умов високої невизначеності. Запропоновано інституціональний механізм управління людським капіталом територіальних громад, заснований на постійному інформаційному зворотному зв'язку між результатами аналітичних оцінок (ІЛК-ТГ) та процесом прийняття управлінських рішень. Сформовано модель партнерської взаємодії «держава – територіальні громади – неурядові організації», орієнтовану на спільне планування, координацію дій і синергію ресурсів у процесі післявоєнного відновлення та розвитку людського капіталу сільських територій.

Основні положення та результати дисертаційної роботи висвітлено у 47

наукових працях загальним обсягом 46,86 друк. арк., з яких особистий внесок авторки становить 15,39 друк. арк. Зокрема, це включає 7 колективних монографій, 12 статей у наукових виданнях, що індексуються в міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science, 23 статті у фахових виданнях України, 5 статей у міжнародних виданнях, а також 5 тез доповідей на наукових конференціях.

Практичне значення результатів

Окремі наукові розробки дисертаційного дослідження, спрямовані на підвищення ефективності відтворення людського капіталу сільських територій, впроваджені у практичну діяльність органів місцевого самоврядування, зокрема Дашівської сільської ради (довідка № 02.17/1370 від 28.11.2025 р.), Вінницької обласної ради (довідка від 28.11.2025 р. № 1898/01.01-19-2025), Департаменту економіки та інвестицій Вінницької міської ради (довідка № 01.5/1768 від 2.01.2026 р.), а також Шпиківської селищної територіальної громади (довідка № 1228/02-14 від 28.11.2025 р.).

Основні наукові результати, отримані за темою дисертації, використовуються також у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету під час викладання дисциплін «Місцеве самоврядування», «Публічне управління та управління змінами», «Управління персоналом у публічній службі» та «Управління персоналом», що підтверджується відповідною довідкою про впровадження № 01.1-60-1573 від 04.12.2025 р.

Дотримання академічної доброчесності

У дисертаційній роботі не виявлено порушень принципів академічної доброчесності. Дослідження виконано з дотриманням вимог наукової етики та чинних нормативних положень щодо підготовки дисертаційних робіт. Усі використані в роботі ідеї, наукові підходи, положення та результати інших авторів належним чином ідентифіковані шляхом коректного оформлення посилань на відповідні джерела інформації.

У дисертації наведено достовірні та перевірені дані щодо результатів власної наукової діяльності автора, чітко розмежовано авторські напрацювання та запозичені положення, коректне представлення використаної методики досліджень, джерела статистичної інформації та аналітичні матеріали. Обробка емпіричних даних здійснювалася з використанням загальноприйнятих наукових методів, що забезпечує відтворюваність результатів та прозорість дослідження.

Зміст дисертаційної роботи відповідає принципам наукової доброчесності, оскільки результати дослідження є оригінальними, логічно обґрунтованими та належним чином аргументованими. Відсутні факти плагіату, самоплагіату, фабрикації або фальсифікації даних, що підтверджує самостійність виконання дослідження та високий рівень відповідальності автора за отримані наукові результати.

Відповідність реферату змісту дисертації, стиль та виклад матеріалу

Реферат Пронько Л. М. є ідентичним за змістом основним положенням дисертації та надає можливість сформувати повне уявлення про результати проведених автором досліджень щодо формування організаційно-економічного механізму відтворення людського капіталу сільських територій. У рефераті повною мірою розкриті основні результати, отримані в процесі досліджень, відображено ступінь новизни розробок, основні положення та рекомендації.

Виклад матеріалу представлений у логічній послідовності з дотриманням наукового стилю викладення, що характеризується чіткістю термінології, аргументованістю та послідовністю наукових доказів. Реферат дисертації за своїм змістом ідентично відображає основні положення, висновки та пропозиції дисертаційної роботи, що дозволяє повноцінно оцінити науковий внесок авторки у розв'язання проблеми відтворення людського потенціалу в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, доцільно зосередити

увагу на низці зауважень дискусійного характеру, що не знижують наукової цінності дослідження. Їх урахування сприятиме подальшому поглибленню теоретичних положень і посиленню практичної спрямованості отриманих результатів:

1. Аналізуючи підрозділ 1.1 «Еволюція поглядів на природу людського капіталу та механізму його відтворення», слід відзначити ґрунтовне висвітлення класичних теорій людського капіталу та їх еволюції. Водночас, на наш погляд, автору доцільно було б приділити більшої уваги адаптації зазначених теоретичних підходів до умов воєнних і демографічних шоків, що сприяло б посиленню теоретичної цінності дисертаційного дослідження. Таке розширення дозволило б сформувати більш адекватну теоретичну модель сучасних відтворювальних процесів.

2. Розкриваючи у підрозділі 1.2 «Економічна сутність категорії "людський капітал" сільських територій» специфіку відповідної категорії, автор переконливо аргументує доцільність її виокремлення. Разом із тим більш глибоке осмислення методологічних переваг і потенційних обмежень такого підходу підвищило б теоретичну завершеність дослідження. Це дало б змогу точніше окреслити аналітичні межі використання даної категорії.

3. У контексті методологічних положень, викладених у підрозділах 2.2 «Методологічні підходи дослідження людського капіталу сільських територій» та 2.3 «Методичні підходи до оцінки людського капіталу сільських територій», автор формує інструментарій оцінювання, зокрема інтегральний індекс. Водночас детальніше обґрунтування обмежень його застосування в умовах фрагментарності статистичних даних посилило б методичну й практичну цінність дисертаційної роботи. Це сприяло б підвищенню надійності отриманих оцінок на рівні територіальних громад.

4. Результати аналізу, подані у підрозділі 4.1 «Вплив адміністративно-фінансової децентралізації на відтворення людського капіталу сільських територій», свідчать про значущість децентралізаційних процесів для розвитку людського потенціалу. Водночас чіткіше визначення меж впливу децентралізації

та ролі додаткових інституційних і економічних механізмів дозволило б посилити прикладну спрямованість дослідження. Такий підхід створив би основу для більш адресних управлінських рішень.

5. Формулюючи стратегічні пріоритети у підрозділах 5.1 «Стратегічні пріоритети відтворення людського капіталу сільських територій» та 5.2 «Активізація соціально-економічних інструментів відтворення людського капіталу», автор окреслює комплекс соціально-економічних інструментів розвитку. Разом із тим розширення фінансово-економічного обґрунтування запропонованих заходів сприяло б підвищенню їх практичної реалізовності. Це дозволило б адаптувати рекомендації до реальних бюджетних можливостей у післявоєнний період.

Наведені зауваження мають дискусійний характер і не применшують загальної наукової значущості дисертаційного дослідження та не впливають на його позитивну оцінку. Їх урахування може стати підґрунтям для подальшого розвитку отриманих результатів у наукових публікаціях і практичній діяльності автора.

Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Пронько Людмили Миколаївни на тему «Організаційно-економічний механізм відтворення людського капіталу сільських територій» є завершеним, самостійно виконаним і науково обґрунтованим дослідженням, у якому отримано нові теоретичні положення, методологічні підходи та практичні рекомендації, що мають вагоме значення для розвитку теорії й практики соціально-економічного розвитку сільських територій. Результати дослідження відзначаються системністю, внутрішньою логічною узгодженістю та достатнім рівнем наукової аргументації. Запропоновані автором положення й висновки можуть бути використані в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також у науково-дослідній і освітній сфері.

Дисертаційна робота відповідає чинним вимогам до дисертацій на здобуття

наукового ступеня доктора економічних наук, а саме вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 року №1197, а її автор Пронько Людмила Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент
професор кафедри обліку і оподаткування,
Білоцерківський національний
аграрний університет,
д.е.н, професор Іван СВИНОУС

Підпис д.е.н., професора І.В. Свиноуса *засвідчую*:

Начальник відділу документообігу
і кадрового забезпечення Олена ЮРЧЕНКО